

focus@ongewervelden.10

oktober 2007

10de focus@ongewervelden 2007

Heb je vorige maand de spinnen gemist in de focus@ ongewervelden?

Deze maand staan ze in het middelpunt van de belangstelling met de vondst van de Kierkogelspin te Antwerpen.

Naaktslakken kom je dit najaar ook overal tegen. Wist je dat de ogen van de Grote weglak op de antennen staan en dat je met deze slakken een hoestsiroop kan maken?

Volgende thema' s komen aan bod:

- **Dier van de Maand: Grote weglak (*Arion ater rufus*)**
- **De Kierkogelspin (*Theridion asopi*)**
- **nieuws van de mierenwebsite**
- **4de Europese nachtvlindernacht**
- **de activiteitenkalender**
- **varia**

Dier van de maand: Grote weglak (*Arion ater rufus*)

Tekst : R. De Clercq

2 parende Grote weglakken

Foto : R. Degraer

Het lijkt erop dat we in ons land de jongste jaren een ideaal klimaat hebben voor de Grote wegslak. Berichten over slakkenplagen kwamen regelmatig in de media en als voorbeeld van deze "boosdoeners" komt gewoonlijk de Grote wegslak in de picture. Met zijn oranje-rode kleur en een lengte die tot meer dan 15 cm. kan bedragen, loopt deze naaktslak inderdaad gemakkelijk in de kijker.

Maar moeten we deze beestjes als schuldigen aanwijzen?

Alles heeft te maken met het klimaat. Nog niet eens zoveel jaren terug maakten we ons zorgen over de Grote wegslak omdat ze steeds minder werd waargenomen! Ook daar zal het klimaat allicht de oorzaak van geweest zijn.

De meeste slakken houden van een **hoge luchtvochtigheid** en hebben het liefst **niet al te warm**. Temperaturen die langere tijd boven de 20°C. liggen gaan ze vermijden door hun activiteiten te beperken tot de koelere nachten. Als de luchtvochtigheid te laag is, verschuilen ze zich op vochtiger plekje onder hout of stenen. Maar niks ongunstig in ons huidige klimaat! De Grote wegslak kan dag en nacht rondkruipen, op zoek naar lekkers en zich lustig vermenigvuldigen. De dagen zijn niet te warm, de lucht altijd vochtig, wat kan een slak meer verlangen?!

Wat zijn voedsel betreft, is de Grote wegslak niet kieskeurig, het is werkelijk een **alleseter**. Desnoods tevreden met wat plantaardig afval lust hij toch liever een vers blaadje, een zoet bloemetje of een voedzame vrucht. Meestal blijft de Grote wegslak langs de bodem zijn voedsel zoeken, maar als de lucht ook hogerop voldoende vochtig is, kruipen de sloebers wel meer dan een meter hoog om aan bloemen en vruchten te smikkelen.

Behalve plantaardig voedsel eet de Grote wegslak ook aas, dode beestjes allerlei, zelfs platgetrapte soortgenoten... en een lekkere drol kunnen ze ook niet voorbij zonder ervan te proeven .

Door zijn groot aanpassingsvermogen is de Grote wegslak weinig kieskeurig wat zijn leefgebied betreft. Je vindt ze algemeen in bossen, maar even goed in graslanden, moerassen, onder heggen en in tuinen. Doordat naaktslakken geen kalk nodig hebben om een schelp op te bouwen kan de Grote wegslak zelfs in een zuur milieu leven.

Je kan ze **zowat overal** ontmoeten in West- en Midden Europa, en noordelijk tot het zuiden van Scandinavië. Niet in Finland. Lange, koude winters zijn niet aan hen besteed want dan is het seizoen te kort om volwassen te worden en zich voort te planten.

De Grote wegslak leeft niet langer dan één jaar. Onder "normale" omstandigheden sterven de volwassen dieren door de vorst en het zijn enkel hun ongeveer 3 mm. diameter grote eieren die de winter doorkomen. In het voorjaar sluipen daar dan slakjes uit met een rossig ruggetje en twee donkere strepen op hun flanken. Als ze groter worden, worden ze geleidelijk donker chocoladebruin. Tegen midzomer worden de eerste dieren van deze generatie volwassen en pas dan krijgen ze hun typische oranje-rode kleur. Tenminste zo gaat het bij ons want hier leeft de **rode vorm**, "*rufus*", van deze slakkensoort. In Zuid-Europa en in de bergen kan je de **zwarte vorm** van de *Arion ater* ontmoeten.

Vroeger dacht men dat de Rode en de Zwarte wegslak twee verschillende soorten waren maar omdat er in de overlappende verspreidingsgebieden ook tussenvormen voorkomen is men ze als ondersoorten gaan beschouwen.

Tot zover dus hoe het gaat in "normale" jaren. Van de vorige winter hebben we echter niet al te veel gemerkt. Nauwelijks een beetje vorst, onvoldoende om de volwassen Grote wegslakken generatie 2006 te doden met als gevolg dat we de hele winter, tot in het voorjaar, volwassen oranje slakken konden vinden! Door de zachte temperaturen is generatie 2007 veel vroeger dan normaal uit het ei geslopen en

werden ze al volwassen, oranje, terwijl de generatie 2006 nog niet helemaal was uitgestoven.

De vroegrijpe generatie 2007 zorgde al voor nageslacht in de vroege zomer. Na een snelle groei, niet gehinderd door droogte of hitte, zien we nu in september de generatie 2007 bis al opnieuw paren! Afwachten wat de volgende winter wordt ...

Resultaat van deze uitzonderlijke (?) omstandigheden is dat we dit jaar het hele jaar door de Grote weglak in alle stadia van ontwikkeling samen konden zien: volwassen oranje slakken, halfwas chocoladebruine en kleine gestreepte slakjes.

En wat met de "slakkenplaag"? Alvorens de beestjes dood te martelen door er zout op te strooien of ze plat te trappen, zou je deze kleurige schepseltjes toch eens in de ogen moeten kijken. Die zitten op de langste voelsprietten. Als je geluk en geduld hebt kan je ook de paringsdans van de Grote weglak eens gade slaan ...

Als je ze dan toch nog kwijt wilt in je tuin, kan je er nog slakkensiroop van maken: een grootmoedermiddeltje tegen de hoest! In de natuurwinkel kan je dit kant en klaar kopen maar je kan het ook zelf maken.

Dit gaat als volgt (enkel van de Grote weglak!): neem een grote pot, leg een laag slakken in de pot, een laag suiker, dan weer een laag slakken, dan weer suiker ... zo verder tot de pot vol is of de slakken op. Die pot laat je enkele dagen staan tot het geheel er smeugig gaat uitzien en dan giet je de brij door een neteldoek of keukenhanddoek en vult de gefilterde siroop in flesjes.

Ziezo, twee problemen ineens opgelost!

Dit recept heb ik nog niet zelf uitprobeerde! Een echte invertebratenvriend ziet toch liever die beestjes kruipen ...

De Kierkogelspin (*Theridion asopi*), eerste nieuwe spinnensoort ooit in de Lage Landen

Tekst : Koen Van Keer

Foto: Dirk Cleiren

Volwassen vrouwtje Kierkogelspin met een vers gevangen Snuitkever

Tijdens de talrijke zoektochten in het kader van het Antwerpse Spinnenonderzoeksproject (ASOP, www.arachnology.be/antwerpen), is nu ook een nieuwe soort voor de wetenschap aangetroffen! **Het is de eerste keer in de geschiedenis dat een nieuwe spinnensoort wordt ontdekt op Belgische of Nederlandse bodem.**

Momenteel is onze medewerker **Herman Vanuytven** (in samenwerking met enkele collega's) werkende aan de beschrijving van de soort. Herman besliste de spin te noemen naar het ASOP. De wetenschappelijke naam zal dan ***Theridion asopi Vanuytven, 2007*** worden. De Nederlandse naam van de spin is **Kierkogelspin** (omdat ze in kieren van rotsen en muren leeft).

De vaststelling dat het om een nieuwe soort gaat, gaat natuurlijk niet over 1 nacht ijs. De oudste vondst van de spin door collega Vanuytven, dateert al van 1989. Pas nu wordt de stap ondernomen naar de officiële beschrijving van de soort. Meer is te lezen in het huidige nummer van Grasduinen (momenteel in de winkel) en EOS (verschijnt 20/9).

De Kierkogelspin is een spin van de familie van de Kogelspinnen. Vele vertegenwoordigers van die familie, waaronder ook deze soort, verwerken een ingenieus *galgsysteem* in hun web. Dat bestaat erin dat draden onder hoge spanning worden vastgemaakt tegen een oppervlak en onderaan worden bekleed met lijm. Wanneer een prooi (dikwijls een mier) tegen zo'n draad aanloopt, blijft hij plakken en probeert zich los te wrikken. Hierbij komt de draad los van het oppervlak en schiet met de mier eraan omhoog, zodat die hulpeloos bengelend moet ondergaan hoe de spin nadert en hem inwikkelt om vervolgens een gifbeet toe te dienen.

Wanneer het vrouwtje haar eicoon heeft gemaakt, spint ze zich samen met haar eitjes in een doorzichtig spinsel in. Waarschijnlijk moet dat dienen om vraatzuchtige mieren of andere belagers op afstand te houden.

De soort komt in Antwerpen enkel op muren langs spoorwegen voor en is hoogst waarschijnlijk ingevoerd via het balast (=stenen tussen en langs spoorlijn). In het zuiden van België werd ze immers gevonden in steengroeven.

In België (en Antwerpen) komen nog twee heel nauw verwante spinnensoorten voor, die met het blote oog niet zijn te onderscheiden van de Kierkogelspin. Zelfs onder de stereomicroscopie is het voor specialisten nog een lastige klus om de soorten te onderscheiden. Voor absolute zekerheid moet zelfs naar de inwendige geslachtsdelen gekeken worden.

De wetenschappelijke publicatie met beschrijving van de soort wordt ingediend bij het internationaal gereputeerde tijdschrift van de British Arachnological Society (BAS).

Nieuws van de mieren-website

Beste 'mierenvriend',

Op de mierenwebsite werden heel wat typebeschrijvingen toegevoegd: *Anergates*, *ponecoar*, *hypopunc*, *Myrmecina*, *Formicoxenus*, *mymisabu*, *monophar*, *Monomorium*, *Solenopsis*, *solefuga*, *mymihirs*, *mymilona*, *mymirugi*, *mymischn*, *mymispec*, *mymisulc*, *mymiscab*, *mymilobi*, *Stenammas*, *stenwest*, *stendebe*, *strottest*, *Harpagoxenus*, *Leptothorax*, *leptacer*, *mymirubr*, *mymikara*, *Dolichoderus*, *Tapinoma*, *tapierra*,

Linepithema, *Manica*, *Strongylognathus*, *Temnothorax*, *Tetramorium*. Bij de typebeschrijving doen we een aanpassing in de fiche van *Myrmica schencki* waar het vertrouwde auteurschap van Emery moet wijken voor dat van Viereck die dan ook een onderkomen vindt bij de taxonomen. Bij *Stenamma* staan we stil bij de verschillen tussen de twee soorten die bij ons voorkomen en tonen we het verschil in verspreiding. Zoals steeds werd de literatuur verder aangevuld. Bij de 'Nieuwe publicaties' willen we aandacht vragen voor een studie op de Kalmthoutse Heide en op de kalkgraslanden van Thier de Lanaye en vermelden we de uitgave van het nieuwe boek van B. Seifert. Een pagina voor de 'mierengasten' mag niet langer ontbreken en onder het thema 'Symbiose' worden de eerste gasten voorgesteld. Voor een meer persoonlijke noot kon een 'blog' niet uitblijven .

François Vankerkhoven
www.formicidae.be

4de Europese nachtvlindernacht : 11 – 15 oktober 2007

Dear Colleagues, Lepidopterologists!

As in previous years, we invite you to a moth observation to be held from **11th to 15th October 2007** at any optional, voluntarily and independently chosen place (or places) in Europe.

We want to confine ourselves to macro-moths in the traditional sense of the term **Macroheterocera** (including Hepialidae, Cossidae, Limacodidae and Psychidae families). It is possible to collect in the same place every night or at different places on the different nights.

Purpose of the event: Cultivation of connections and community work, wide-ranging European faunistic snapshot on macro-moths and publication of the results (for details see attached Information).

The data should be sent in the form of a list (preferably as a table in EXCEL or some other format) **by 31st January 2008 at the latest**, to any of the addresses found below or to the EMN-Ambassador of the given country (preferably by e-mail or regular postal service).

We kindly ask you to keep the deadline under any circumstances!

The following **data are to be put on the list**: Name and address of the collector, family, genus, species name (including perhaps the generally known, more important synonyms of species names). For system and names, checklist by KARSHOLT & RAZOWSKI 1996 should preferably be used (with the serial number of the species) or some other accepted checklist.

You also have to indicate the name of country, region, locality, exact location, height above sea-level, date, method of collecting (lamp type), and provide reference to the frequency of species, either by exact number of specimen or by approximate data: x = very rare (1-5), xx = rare (6-29), xxx = frequent (30-99), xxxx = very frequent (above 100).

Further information, an empty Excel table to be filled in as well as a list - including availability - of the EMN-Ambassadors can be found at the following web-sites:

<http://lepidoptera.fw.hu> and <http://euromothnights.uw.hu>

It is **very important**, that only the data of moths determined beyond doubt should be put on the list. In the case of any uncertainty regarding determination of a specimen, turn to reliable help or don't send the data at all.

Hoping that you find a lot of enjoyment in the event, we send our best wishes and are looking forward to your participation.

Szalkay József Magyar Lepkészeti Egyesület
Hungarian Society of Lepidopterology
inachis@t-online.hu
H-4033 Debrecen, Zoványi J. u. 19/B/9
Entomologische Gesellschaft Luzern Entomological Society Lucerne (Swiss)
ladislaus.reser@lu.ch
CH-6003 Luzern, Kasernenplatz 6

(Text by Ladislaus REZBANYAI-RESER and Mihály KÁDÁR, translated by Gergely PETRÁNYI)

Please inform of this project as many people as possible and make the activity of all participants - collectors and observers by lamp alike - accessible to others, including schoolchildren, nature lovers and all those interested. **The work of organizing the publicity of this activity is fully left to the participants.**

Let's use the possibility of this event to once again call public attention to the wonderful world of moths as well as to the fact that under the current conditions of civilization, moths are in many places in need of man's well-considered protection.

Activiteitenkalender

2 oktober 2007

Herentals

Plaatsen van fuik

Afspraak: na te vragen indien geïnteresseerd
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

3 oktober 2007

Herentals

3de maal bemonsteren Herentals Stenendijk

Afspraak: Infobord Roerdompstraat, Olen om 9 uur
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

4 oktober 2007

Olen

Determinatie waterdiertjes

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 19u30– 22u00
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

11 oktober 2007

Zutendaal

Bijen determinatie-avond

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u.
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

11 oktober 2007

Ronse

Evaluatie- en planningsvergadering

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

12 oktober 2007

Turnhout

Cursus insectendeterminatie, Graafwespen, Gilbert Loos

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55, nobby.thys@natuurpunt.be

19 oktober 2007

Westerlo

Plaatsen van fuik

Afspraak: na te vragen indien geïnteresseerd
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

20 oktober 2007

Westerlo

3de maal bemonsteren Westerlo

Afspraak: Broekstraat – Zoerleberg, Westerlo om 14 uur
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

22 oktober 2007

Olen

Determinatie waterdiertjes

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 19u30– 22u00
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

25 oktober 2007

Ronse

Evolutie van de insecten, Ronny De Clercq

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

26 oktober 2007

Zammel

4de maal metingen in het veld

Afspraak: na te vragen indien geïnteresseerd
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

27 oktober 2007

Olen

Analyses watermonsters

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 9u00– 17u00

Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

30 oktober 2007

Olen

Evaluatie- en planningsvergadering

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 19u30– 22u00

Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven

Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

Varia

Wil je de focus@ongewervelden in de toekomst *niet meer* ontvangen, geef dan jouw naam en e-mailadres door op ons **contactadres**:

focus.ongewervelden@telenet.be

Je kan op dit adres ook terecht voor het doorgeven van gegevens van andere geïnteresseerden, mededelingen en teksten voor de volgende focus, vragen en suggesties...

De lijst met namen waar je waarnemingsgegevens naar toe kunt sturen is te vinden op: <http://www.lampyris.be/waarnemingen.htm>

Dank voor het lezen en tot de volgende keer.